

معنی لغت‌های مهم درس

تکریم:	احترام	خصم:	دشمن
تجلی:	روشن، آشکار	گلشن:	گلستان، گلزار
مدفن:	محل دفن، قبر	توسن:	سرکش، ناآرام

معنی شعر

به خون، گر کُشی خاک من، دشمن من
 بجوشد گُل اندر گُل از گلشن من
 ای دشمن، اگر سرزمین مرا غرق در خون کنی باز دوباره از باغ و گلزار من گل می‌روید.
آرایه: تکرار (گل-) واج آرای (صامت «گ» و «ن»-) استعاره (گلشن استعاره از سرزمین)

تنم گر بسوزی، به تیرم بدوزی
 جدا سازی ای خصم، سر از تن من
 ای دشمن اگر بدنم را بسوزانی و یا با تیر مرا هدف بگیری و حتی سرم را از تنم جدا کنی.
آرایه: جناس ناقص (بسوزی و بدوزی-) مجاز (سر از کل بدن)

کجا می‌توانی، ز قلبم رُبایی
 تو عشق میان من و میهن من؟
 هرگز نمی‌توانی عشق میان من و میهنم را از قلبم بگیری.

من ایرانی‌ام آرمانم شهادت
 تجلی هستی است، جان کندن من
 من یک ایرانی هستم و آرزویم شهادت است. شهادت من آشکار کننده هستی و بودن من است.
آرایه: کنایه (جان کندن کنایه از کشته شدن)

پندار این شعله، افسرده گردد
 که بعد از من افروزد از مدفن من
 فکر نکن که این شعله عشق خاموش شود، هرگز! زیرا بعد از مرگ من از قبرم شعله‌ور خواهد شد.
آرایه: استعاره (شعله از عشق-) مراعات نظیر (شعله، افزوده)

نه تسلیم و سازش، نه تکریم و خواهش
 بتازد به نیرنگ تو، تو سن من
 نه با تو صلح و سازش می‌کنم و نه از تو خواهش و تمنا خواهم کرد، بلکه این روح ناآرام من بر حيله و نیرنگ تو خواهد تاخت.
آرایه: سجع متوازی (سازش، خواهش)

کنون رود خلق است، دریای جوشان
 همه خوشه خشم شد خرمن من
 اکنون سیل جمعیت مردم به دریای خروشان تبدیل شده است و تمام وجود من نیز لبریز از خشم و خروش است.
آرایه: مراعات نظیر (رود و دریا، خوشه و خرمن-) تشبیه (خلق به دریا، خرمن به خوشه)

من آزاده از خاکِ آزادگانم
 گل صبر، می‌پرورد دامن من
 من انسانی آزاده از سرزمین آزادگان هستم و دامن من محل رویش صبر است.
آرایه: مجاز (دامن مجاز از وجود من) (خاک مجاز از کشور-) اضافه تشبیهی (گل صبر)

جز از جام توحید، هرگز ننوشم
 زنی گر به تیغ ستم گردن من
 من تنها خداوند یکتا را می‌پرستم حتی اگر با شمشیر ستم گردن مرا بزنی.
آرایه: مراعات نظیر (جام و نوشیدن-) مجاز (گردن مجاز از کل وجود)

قلمرو زبانی

۱- برای واژه «افسرده» دو معادل معنایی بنویسید.

غمگین- پژمرده- اندوهگین

۲- اجزای هر جمله بیت زیر را در جدول قرار دهید.

من ایـرانیـم، آرمانـم شـهادت تجلی هستی است، جان کندن من

نهاد	گزاره
من	ایرانیـم (ایرانی هستم)
آرمانـم (آرمان من)	شهادت (شهادت است)
جان کندن من	تجلی هستی است

۳- در بیت زیر، ضمیر «م» به ترتیب، در نقش دستوری **مضاف‌الیه** و **مفعول** قرار گرفته است.

تنم گر بسوزی به تیرم بدوزی جدا سازی ای خصم، سر از تن من ...

قلمرو ادبی

۱- «مشبه» و «مشبه به» را در هر تشبیه معین کنید.

کنون رود خلق است، دریای جوشان	همه خوشه خشم شد، خرمن من
مشبه: خلق	مشبه به: رود
مشبه: رود خلق	مشبه به: دریای جوشان
مشبه: خرمن	مشبه به: خوشه خشم

۲- این سروده را از نظر قالب و مضمون با شعر «مهر و وفا» مقایسه کنید.

قالب هر دو شعر «غزل» است. با این تفاوت که از نظر مضمون غزل «مهر و وفا» عاشقانه- عارفانه است اما محتوای «خاک آزادگان»، حماسی و میهن پرستانه است.

۳- در شعری که خواندید، واژه های «خاک» و «شعله» در کدام مفهوم مجازی به کار رفته‌اند؟

خاک: کشور **شعله:** عشق

۴- گاهی اجزای کلام، برای تأثیر بیشتر سخن در زبان ادبی، بنا بر تشخیص شاعر یا نویسنده جا به جا می‌شود؛ مانند مصراع «گل صبر، می‌پرورد دامن من»، که مفعول و فعل بر نهاد، مقدم شده است تا شیوایی و رسایی کلام بیشتر شود؛ به این گونه بیان، «شیوه بلاغی» می‌گویند.

■ نمونه‌ای از کاربرد شیوه بلاغی را در متن درس بیابید و آن را توضیح دهید.

در مصراع «زنی گر به تیغ ستم، گردن من»، فعل بر متمم و مفعول جمله، مقدم شده است. اگر گردن من (را) به تیغ ستم‌زنی.

در مصراع «همه خوشه خشم شد خرمن من»، مسند و فعل بر نهاد مقدم شده است. خرمن من همه خوشه خشم شد.

قلمرو فکری

۱- در کدام بیت، بر مفهوم «یگانه پرستی» تأکید شده است؟

جز از جام توحید، هرگز ننوشم زنی گر به تیغ ستم گردن من

۲- مضمون بیت‌های دوم و سوم را با سروده زیر مقایسه کنید.

تا ز بر خاکی ای درخت تنومند مگسل از این آب و خاک ریشه پیوند

همه این بیت‌ها بر میهن دوستی و عشق به وطن تأکید دارند.

۳- در کدام بیت، به مفهوم آیه شریفه «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ» اشاره شده است؟
معنی آیه: ای پیامبر، هرگز گمان مبر کسانی که در راه خدا کشته شدند، مردگانند. بلکه آنان زنده‌اند و نزد پروردگارشان روزی داده می‌شوند.

مپندار این شعله، افسرده گردد که بعد از من افروزد از مدفن من

۴- مقصود از مصراع دوم بیت زیر چیست؟

من آزاده از خاکِ آزادگانم گل صبر، می‌پرورد دامن من

۱- فرزندان صبور پرورش می‌دهم. ۲- صبوری می‌کنم

درک و دریافت

۱- به اعتقاد شما چگونه می‌توان از ایثارگری آزادگان و جانبازان تجلیل کرد؟
کارهایی مانند یادآوری و بزرگداشت جان‌فشانی‌ها و فداکاری‌ها و پیگیری اهداف مقدس آنان، احترام به شرف و آزادی و عزت و بزرگواری آنان، پشتیبانی اقتصادی توسط دولت و...

۲- ثبت خاطرات دوره جنگ، چه نقشی در حفظ ارزش‌های انقلاب اسلامی داشته است؟
سبب آشنایی جوانان با مبارزات رزمندگان و مجاهدات آنان شده است، مانع از فراموش شدن آرمان‌ها و ارزش‌های انقلاب شده و دلاوری‌ها و فداکاری‌های رزمندگان را به تصویر کشیده است، باعث خلق آثاری زیبا در ادبیات انقلاب نیز گردیده است.